

IHMISKAUPAN UHRIEN OIKEUS ERITYISEEN TUKEEN JA PALVELUIHIN SUOMESSA

Tällä kuntainfolla:

- selkiytetään ihmiskaupan uhrien oikeuksia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin
- lisätään vastaanottolain¹ tunnettavuutta sosiaali- ja terveystoimessa, jotta ihmiskaupan uhrien erityisasema palvelujen saajina toteutuu kunnissa
- lisätään tietoa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä² ja ohjaamisesta siihen

Kunnassa voidaan kohdata ihmiskaupan uhreja, joilla on kotikunta tai joilla ei ole kotikuntaa. Kaikkia näitä asiakkaita voidaan heidän suostumuksellaan ohjata Joutsenon vastaanottokeskuksen auttamisjärjestelmän avun piiriin. Auttamisjärjestelmä päättää siitä, onko henkilö oikeutettu vastaanottolain mukaisiin erityistoimiin. (Liite1.)

Mikäli henkilö on otettu auttamisjärjestelmän piiriin, kotikunta vastaa auttamistoimien järjestämisestä, jos ihmiskaupan uhrilla on kotikunta. Sen lisäksi, että kuntalaisena ihmiskaupan uhri voi saada avun ja tuen esimerkiksi sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain ja toimeentulotukilain perusteella, hänellä on erityisasemastaan johtuen oikeus vastaanottolain¹ mukaisiin auttamistoimiin. Kotikunta voi hakea korvausta kotoutuslain perusteella KEHA-keskukselta³ ihmiskaupan uhrin asemasta johtuvien erityistarpeiden vuoksi järjestettävistä palveluista ja tukitoimista aiheutuvista kustannuksista.

Vastaanottolain mukaan Joutsenon vastaanottokeskus järjestää käytännön auttamistoimet niille ihmiskaupan uhreille, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa.

Maahanmuuttovirastoon kuuluva Joutsenon vastaanottokeskuksen ylläpitämä auttamisjärjestelmä neuvoo ja ohjaa kuntia ihmiskauppakysymyksissä (www.ihmiskauppa.fi). Auttamisjärjestelmä tekee hallintopäätöksen kaikista auttamisjärjestelmään esitetyistä henkilöistä, myös niistä, joilla on kotikunta. Yhteyden päivystävään neuvontapuhelimeen (029 546 3177) saa ympäri vuorokauden. Yhteyden voi ottaa myös turvasähköpostitse ihmiskauppa.auttamisjarjestelma@migri.fi. Kunnat voivat käyttää hyväksi auttamisjärjestelmän erityisosaamista, joten auttamisjärjestelmän ja kunnan hyvä yhteistyö on tärkeää.

Kuntaliitto on julkaissut yleiskirjeen 7/2016 [ihmiskaupan uhrien auttamisesta](#).

Mitä ihmiskauppa on?

Ihmiskaupalla tarkoitetaan rikollista toimintaa, johon kuuluu henkilöiden värväämistä, kuljettamista tai vastaanottamista hyväksikäyttötarkoituksessa. Ihmiskauppa on toisen ihmisen hyväksikäyttöä, haavoittuvuuden hyödyntämistä tai kontrollointia. Ihmiskauppa voi olla esimerkiksi prostituutioon, pakkotyöhön, avioliittoon tai rikollisuuteen pakottaminen. Uhrilla voidaan teettää kohtuuttoman pitkiä työpäiviä ilman vapaa-aikaa. Työstä saatu palkka voi olla liian alhainen sekä työtehtävistä ja

¹ Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011) (vastaanottolaki)

² Auttamisjärjestelmällä tarkoitetaan järjestelmää, jonka puitteissa ihmiskaupan uhrien varsinainen tunnistaminen ja auttaminen järjestetään. Auttamisjärjestelmän hallinnoinnista vastaa Joutsenon vastaanottokeskus, www.ihmiskauppa.fi.

³ ELY-keskusten ja TE-toimistojen hallinto- ja kehittämiskeskus

työskentelyolosuhteista on voitu valehdella. Myös ihmiselillä ja -kudoksilla käytävä kauppa on ihmiskauppaa. Ihmiskaupan uhri ei ole vapaa, vaan hän on alistetussa suhteessa henkilöön, joka kontrolloi ja määrää hänen elämästään. Ihmiskaupan uhrit voivat olla suomalaisia tai ulkomaalaisia.

Ihmiskauppa on piilossa olevaa rikollisuutta, joka traumatisoi uhria syvästi. Uhri voi kärsiä erilaisista terveyshaitoista, häpeästä, syyllisyydestä, pelosta ja väkivallasta. Hänellä voi olla lapsia, ja sitä kautta ihmiskaupan haavoittavat kerrannaisvaikutukset voivat olla hyvinkin suuret.

Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen ja ohjaaminen auttamisjärjestelmään

Ihmiskaupan uhrin tunnistamisella tarkoitetaan prosessinomaista toimintaa, jonka perusteella voidaan arvioida, onko henkilö ihmiskaupan uhri, ja ryhtyä toimenpiteisiin uhrin auttamiseksi ja suojelemiseksi.

Joutsenon vastaanottokeskus ylläpitää auttamisjärjestelmää, jonka puitteissa auttaminen järjestetään. Vastaanottolain 4 luvun mukaiset auttamistoimet ovat mahdollisia vain auttamisjärjestelmän asiakkaille. Auttamisjärjestelmään ottaminen (hallintopäätös) on edellytys sille, että erityiskustannuksia korvataan kotikunnalle.

Esityksen henkilön ottamisesta auttamisjärjestelmän piiriin voi uhrin suostumuksella tehdä kuka tahansa, esim. sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö. Esityksen tekijällä ei tarvitse olla varmuutta siitä, että kysymyksessä on ihmiskaupan uhriksi joutunut henkilö. Riittää, että esityksen tekijällä on saamiensa tietojen perusteella herännyt epäily siitä, että on mahdollisesti kysymys ihmiskaupan uhriksi joutuneesta henkilöstä, joka on avun tarpeessa.

Ensivaiheen tunnistamisesta ja palveluohjauksesta on julkaistu ohje [Ihmiskaupan uhrin ensivaiheen tunnistaminen ja palveluohjaus 2017, Ohje sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille](#).

Auttamisjärjestelmään voidaan esittää ja ottaa oletettu uhri hänen sukupuolestaan, iästään (lapsi tai aikuinen) ja kansalaisuudestaan riippumatta. Auttamisjärjestelmän palveluihin on oikeus myös Suomen kansalaisella, joka on joutunut ihmiskaupan uhriksi ja jolla on avun tarve. Merkitystä ei myöskään ole sillä, oleskeleeko uhri Suomessa laillisesti vai laittomasti tai sillä onko oletettu ihmiskaupan uhriksi joutuminen tapahtunut Suomessa vai jossain muussa maassa.

Auttamisjärjestelmään esitettävän henkilön on oltava tietoinen siitä, mitä auttamisjärjestelmän asiakkuus tarkoittaa eli mihin hän antaa suostumuksensa. Esitettävälle henkilölle on hyvä kertoa auttamisjärjestelmästä selkeästi. Lisätietoa ja lomake auttamisjärjestelmään esittämiseksi löytyy sivulta http://www.ihmiskauppa.fi/tietoa_auttajille/ihmiskaupan_uhrin_ohjaaminen_auttamisjärjestelmään. Sieltä löytyy myös erityishuomioita kiireellisistä tilanteista sekä tilanteista, joissa auttamisjärjestelmään esitettävä on lapsi. Auttamisjärjestelmässä asiakkaan tiedot ovat salassa pidettäviä, ellei lainsäädännössä muuta todeta.

Auttamisjärjestelmän infopuhelimesta voi saada tarvittaessa konsultaatiota myös anonymisti - antamatta uhrin henkilötietoja. Myös uhri itse voi ottaa suoraan yhteyttä auttamisjärjestelmään ja pyytää pääsyä auttamistoimien piiriin. Auttamisjärjestelmä voi hankkia tulkkausta uhrin ymmärtämälle kielelle.

Jos uhri ei halua, että hänet ohjataan auttamisjärjestelmään, kotikunnan omaavalla on käytettävissä normaalit sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Lisäksi hänet voidaan ohjata maksuttomien ja julkista sosiaali- ja terveydenhuoltoa täydentävien palveluiden piiriin. Palveluja tarjoavia järjestöjä ovat esim. Rikosuhripäivystys RIKU, Pro-tukipiste ja Monika-Naiset liitto ry.

Sosiaali- ja terveyspalvelut ja auttamistoimet

Ihmiskaupan uhri kunnan asukkaana saa samat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kuin muut kuntalaiset. Ihmiskaupan uhrilla on lisäksi vastaanottolain nojalla oikeus erityisiin auttamistoihin. Vastaanottolain 38 a §:ssä säädetään erityisistä toimista, joilla ihmiskaupan uhria voidaan auttaa. Vastaanottolain mukaisia auttamistoimia ovat sosiaali- ja terveyspalvelut, neuvonta ja ohjaus, turvallinen majoitus, vastaanottoraha tai toimeentulotuki, tulkki- ja käännöspalvelut, oikeusapu sekä oikeudellinen neuvonta, ilman huoltajaa olevan lapsiuhrin vanhemman tai huoltajan jäljittäminen ja turvallisen paluun tukeminen. Vastaanottolain sääntely täydentää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Ihmiskaupan uhreilla on vastaanottolain nojalla erityinen asema palveluiden saajana.

Kotikunta vastaa myös vastaanottolain mukaisten auttamistojen järjestämisestä, jos auttamisjärjestelmä on tehnyt hallintopäätöksen henkilön ottamisesta järjestelmän piiriin. Tarvittavien auttamistojen tarpeen arvioinnin tekee sosiaalihuollon ammattihenkilö yhdessä asiakkaan kanssa. Tarkoituksenmukaisista auttamistoimista on myös hyvä sopia auttamisjärjestelmän kanssa.

Luottamusta rakentavan työotteen kautta pyritään vähentämään uhrin pelkoja, synnyttämään turvallisuuden tunnetta sekä vahvistamaan uhrin omia voimavaroja. Lisätietoja kohtaamisesta löytyy ohjeesta [Avaa ovi avulle – ihmiskaupan uhrin terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Oppimateriaali sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille ja kouluttajille.](#)

Jos ihmiskaupan uhrilla ei ole kotikuntaa, auttamisjärjestelmää hallinnoiva Joutsenon vastaanottokeskus järjestää auttamistoimet.

Auttamisjärjestelmän asiakas voi saada kotikunnan myös auttamisjärjestelmän asiakkuuden aikana. Tämä tapahtuu silloin, kun uhri saa sellaisen oleskeluluvan Suomeen, jonka perusteella hänellä on oikeus saada kotikunta Suomessa. Näissä tapauksissa auttamistojen järjestämisvastuu siirtyy auttamisjärjestelmältä uhrin uudelle kotikunnalle. Auttamisjärjestelmä auttaa asiakasta pääsemään tarvitsemiensa kotikunnan palveluiden piiriin sekä siirtää kotikunnalle tarvittavat tiedot asiakkaan tilanteesta ja aloittaa yhteistyön kotikunnan kanssa uhrin auttamiseksi. Näissä tilanteissa asiakkaan palvelujen jatkuvuus tulee turvata.

Auttamistoimia järjestettäessä tulee ottaa huomioon mm. uhrin iästä, turvattomasta asemasta sekä fyysisestä ja psyykkisestä tilasta johtuvat erityistarpeet. Näitä voi olla esimerkiksi kidutettuihin ja hyväksikäytettyihin erikoistunut psykologinen tai psykoterapeuttinen tuki, tulkkaus, asumiseen ja sen turvallisuuteen liittyvät erityisjärjestelyt, muuttaminen pois työnantajan asunnosta tai kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden uhkaan liittyvät, yhteistyössä poliisin kanssa toteutetut hälytysjärjestelmät, vartiointi, piilomajoitus mahdollisesti toisella paikkakunnalla. Myös mm. nimen ja henkilötunnuksen vaihtaminen sekä uhrin kohtuullinen ulkonäön muuttaminen uhrin tunnistamisen estämiseksi saattavat olla tarpeen.

Kustannusten korvaaminen kotikunnalle

Kunnalle maksetaan valtion varoista laskennallista korvausta ulkomaalaislain 52 a §:n 2 momentin tai 54 §:n 5 momentin perusteella jatkuvan oleskeluluvan saaneen ihmiskaupan uhrin kuntaan osoittamisesta, ohjauksesta, neuvonnasta ja muusta kotoutumista tukevan toiminnan järjestämisestä. Ihmiskaupan uhrin laskennallisen korvauksen alkamiseen sovelletaan kotoutumislain 44 §:n yleistä korvauksen alkamisaikaa koskevaa säännöstä, jonka mukaan korvausta maksetaan kolmen vuoden ajan kuntaan rekisteröinnistä silloin, kun rekisteröinti on tapahtunut ulkomaalaislain 52 a §:n mukaisen oleskeluluvan perusteella tai kuntarekisterimerkinnän puuttuessa oleskeluluvan myöntämisestä alkaen.

Kunta voi järjestää vastaanottolain mukaiset auttamistoimet itse tai ostaa ne julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta, myös kansalaisjärjestöiltä.

Näistä erityispalveluiden kustannuksista kotikunnalla on kotoutumislain (laki kotoutumisen edistämisestä, 1386/2010, <http://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/normi/540001/41542>) mukaan oikeus saada korvausta valtiolta KEHA-keskuksen kautta. Korvausten saaminen edellyttää asiakkaan ohjaamista ja hyväksymistä auttamisjärjestelmään. ELY-keskuksen on pyydettävä lausunto auttamisjärjestelmältä ennen kustannusten korvaamista kotikunnalle. Lausunnossa arvioidaan, onko kysymys kustannuksista, jotka ovat syntyneet ihmiskaupan uhriksi joutumisen seurauksena. Auttamisjärjestelmä pystyy lausumaan kustannusten korvaamisesta parhaiten silloin, kun se on tehnyt kotikunnan kanssa yhteistyötä.

Korvauksia on kotoutumislain 54 §:n mukaan haettava KEHA-keskukselle osoitetulla hakemuksella viimeistään kahden vuoden kuluttua sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana tapahtuneesta toiminnasta korvausta haetaan.

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä poistaminen

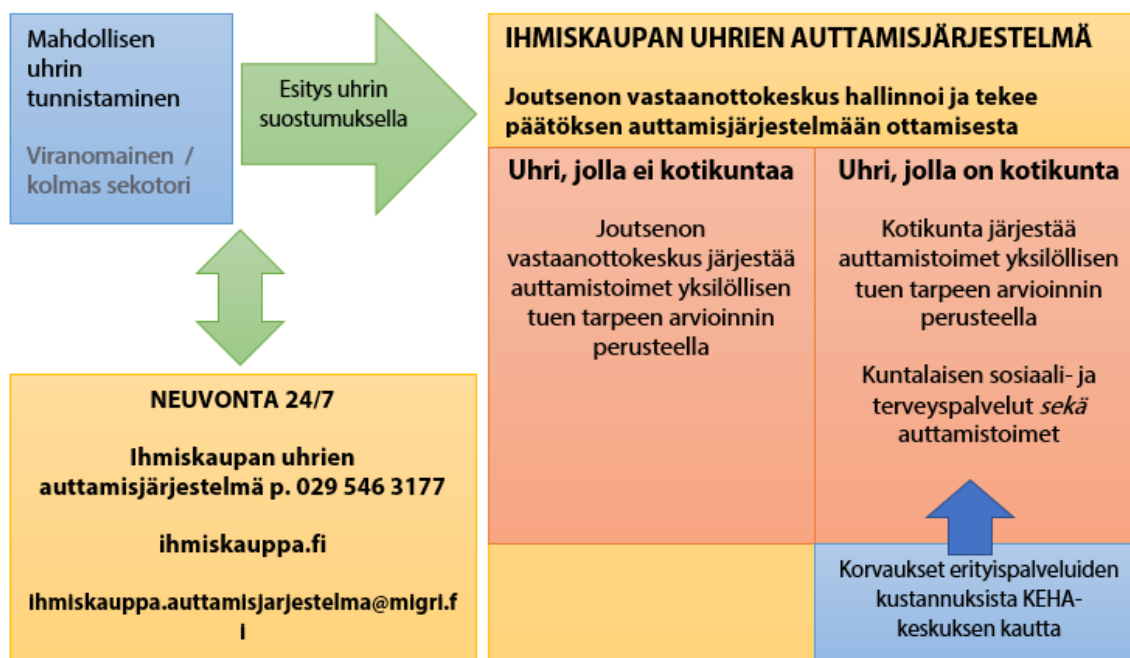
Auttamisjärjestelmän asiakkuus voi kestää parista kuukaudesta useaan vuoteen. Auttamisjärjestelmästä vastaava Joutsenon vastaanottokeskus tekee hallintopäätöksen auttamisjärjestelmästä poistamisesta. Kun päätös auttamisjärjestelmästä poistamisesta on tehty, asiakkaalla ei enää ole oikeutta auttamisjärjestelmän kautta saataviin auttamistoimiin.

Lisätietoja

neuvotteleva virkamies Pirjo Lillsunde, STM, p. 02951 63 286, pirjo.lillsunde@stm.fi
ylitarkastaja Katri Lyijynen, Migri, p. 029 54 63223, katri.lyijynen@migri.fi
erityisasiantuntija Maija Rekola, SM p. 02954 88365, maija.rekola@intermin.fi
vanhempi hallitussihteeri Juha-Pekka Suomi, TEM, p.02950 47122, juha-pekka.suomi@tem.fi

JAKELU Kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveystoimi
TIEDOKSI Valvira
 Aluehallintovirastot
 Kansaneläkelaitos
 Maahanmuuttovirasto
 Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
 Työ- ja elinkeinoministeriö
 Sisäministeriö
 Sosiaali- ja terveysministeriö
 Suomen Kuntaliitto
 Yhdenvertaisuusvaltuutettu
 HEUNI
 Ahvenanmaan maakuntahallitus

LIITE 1

Kuva 1. Ihmiskaupan uhrin tunnistaminen ja ohjautuminen auttamistoimien piiriin. Henkilö voi hakeutua auttamisjärjestelmän piiriin myös omaehtoisesti tai neuvonnan kautta.